

УДК 342.9

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ МЕТОДИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ НАПРАВЛЕНІ НА ЗАХИСТ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ КРАЇНИ

Гаруст Юрій Віталійович,
д-р юрид. наук, доцент кафедри кримінально-правових
дисциплін та судочинства ННІ права,
Сумський державний університет

Трофименко Богдан Юрійович,
студент VI курсу ННІ права,
Сумський державний університет,

Корупція - це соціальне явище, яке бере витoki у далекому минулому. Від античної доби й до сьогоднішніх днів значною проблемою політики в Європі є проблема контролю за особами та групами осіб, які ставлять власні інтереси вище за інтереси держави і суспільства в цілому. З появою такої соціальної групи, як чиновництво, корупція набула масштабного розмаху. Її міра та відвертість визначалися повнотою надання чиновництву влади над населенням та рівнем загального культурно- цивілізаційного розвитку самого суспільства. У даній статті висвітлюються актуальні питання пов'язані з корупцією, а саме, розкрито поняття корупції, встановлені рекомендаційні шляхи та методи її подолання, визначено повноваження органів, покликаних для боротьби з корупцією. Також розкрито основні закономірності появи корупційних правопорушень, їх негативний вплив як на державу так і на суспільство в цілому, а саме найголовніше, запропоновано основні методи боротьби з корупцією що направлені на захист економічних інтересів країни. Розглянуто проблеми та перспективи подолання корупції в органах місцевого самоврядування.

Ключові слова : корупція, службова особа, моральні цінності, світовий досвід, протидія, Конвенція ООН, хабар, державна влада, матеріальні блага, непотизм, деморалізація.

Harust Yu. V., Trofymenko B. Yu. Organizational and Legal Methods of Corruption Prevention which are Directed on Protection of Economical Interests of the Country. Corruption is a social phenomenon, which originates in the distant past. From ancient times to the present day a significant policy challenge in Europe is the issue of monitoring individuals and groups of individuals who put their own interests above the interests of the state and society as a whole. With the advent of such social groups as the bureaucracy, corruption has acquired a massive scale. Its measure and frankness were determined the fullness of the giving officials power over the population and the General level of cultural and civilizational development of the society. Corruption as a legal phenomenon is defined as an integrated complex concept, which covers a set of interrelated offenses, criminal law administrative, legal and disciplinary.

This article is devoted to the topical issues related to corruption, namely, the concept of corruption, established a recommendation of the ways and methods of its overcoming, define the powers of institutions designed to combat corruption. Also revealed the main regularities of the appearance of

corruption, its negative impact on the state and on society as a whole, and most importantly, the methods of fighting corruption to protect the economic interests of the country. Considers the problems and prospects of overcoming corruption in local governments.

Keywords : corruption, official, moral values, international experience, opposition, the UN Convention, bribery, government, wealth, nepotism, demoralization.

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що на сьогоднішній день практично немає жодної державної установи, де б простий пересічний громадянин не зіштовхнувся би з такою ситуацією, коли йому задля отримання певних послуг, слід трішки “позолотити руку” особі, до якої цей громадянин звертається. Хоча бувають і випадки, коли особа усвідомлено, цілеспрямовано йде на такий крок, не розуміючи того факту, що одного разу “позолотивши руку” вона “підкинула їжу” у величезну, безперервно діючу машини під назвою Корупція! Але, не треба думати, що все так погано, все ж таки певні прогресивні зміни відбулись, про деякі з них я буду розповідати трішки пізніше.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Дослідженню протидії корупції приділено надзвичайно багато уваги як на державному рівні, так і на міжнародному. На сьогоднішній день, дане питання починають все активніше досліджувати все більше науковців, серед яких хотілося б назвати таких, як : Є. Скулиш, О. Іваницька, Л. Дацюк, О. Христич, І. Нагребецька, Є. Невмержицький, К. Рощина, С. Тучков, У. Ляхович, В. Михальченко, В. Кривобоков, Г. Кохан та інші.

Постановка проблеми. Сучасна корупція це не одноразове явище, це ціла системність протиправних кримінальних, адміністративних, дисциплінарних проступків, які направлені на підрив економічного ладу в країні з метою збагачення осіб, які мають певний вплив на суспільство. Можна навіть стверджувати, що корупція – це такий собі неформальний інститут, бо вона має виражену форму, зміст, та певні соціальні функції.

Це явище підриває нормальне функціонування суспільства, його економічну складову, вбиває віру людей на подальший розвиток країни як цивілізованої держави.

Аналізуючи вищеперераховане, слід вдатися до системного аналізу, відповідно до якого впливає, що корупція має інтегральний характер. Документи Секретаріата ООН даючи визначення інтеграційному характеру протиправних діянь, кваліфікують корупцію як багатогранний елемент, до якого входять такі складові:

– крадіжка, розкрадання і привласнення державної власності посадовими особами;

– зловживання службовим становищем для отримання невиправданих особистих переваг або привілеїв;

– конфлікт інтересів між суспільним обов’язком і особистим користолюбством.

Досліджуючи питання корупції слід звернути увагу як на загальні її ознаки так і на специфічні в окремих галузях суспільного життя, що впливають з національно менталітету українців.

Метою статті є визначення основних способів та шляхів подолання корупції з метою запобігання її подальшого процвітання всередині країни.

Реалізація поставленої мети передбачає **досягнення наступних задач:**

– охарактеризувати основні підходи до поняття корупції;

– визначити вплив корупції на суспільство;

– визначити небезпечну складову корупції;

– встановити ступінь прояву корупції в різних країнах світу;

– запропонувати шляхи вирішення і подолання корупції.

Новизна роботи в детальному вивченні поняття корупція та її основоположних чинників, негативних наслідків корупційних правопорушень та висвітлення основних методів для запобігання та протидії корупції.

Виклад основного матеріалу. Різні науковці по різному трактують це поняття, так М. П. Яблоков стверджує, що корупція – це систематичний підкуп посадових осіб законодавчої, виконавчої та судової влади, громадських та політичних діячів, який спричиняє прийняття ними рішень, що порушують закон або «неписані» суспільні норми, та їх здійснення часто на користь кримінальних структур, призводить до встановлення залежності від зазначених структур [1, с. 342]. Інший вчений Л. В. Багрія-Шахматова висловила так, щодо поняття корупція, корупція – це явище, яке вразило апарат державної влади і управління, пов’язане з його розладом, коли представники апарату незаконно використовують своє службове становище в корисливих цілях, для особистого збагачення всупереч інтересам служби [2, с. 23]. Поняття корупції закріплено і в нормативних актах.

Так, стаття 8 Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності, яка

була підписана 12 грудня 2000 року в Палермо визначає, що корупція це умисні кримінально-карані діяння, до яких відносяться :

– обіцянка, пропозиція або надання державній посадовій особі, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної переваги для самої посадової особи або іншої фізичної або юридичної особи з тим, щоб ця посадова особа вчинила яке-яку дію чи бездіяльність при виконанні своїх посадових обов'язків;

– вимагання або прийняття державною посадовою особою, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної переваги для самої посадової особи або іншої фізичної або юридичної особи з тим, щоб ця посадова особа вчинила будь-яку дію або бездіяльність при виконанні своїх посадових обов'язків [3].

У документах ООН про міжнародну боротьбу з корупцією дано визначення «Корупції» - як зловживання державною владою для отримання вигоди в особистих цілях, в цілях третіх осіб або груп.

З даного визначення видно, що корупція, як соціально-негативне явище

завжди пов'язана з державною службою та державною владою. Корупція, як зловживання владою, може здійснюватися для отримання вигоди не тільки в цілях особистого, але і корпоративного, кланового інтересу. Спираючись на світові наукові дослідження, корупція є найбільшою перешкодою для економічного зростання і розвитку будь-якої держави, здатною поставити під загрозу будь-які перетворення та реформи в ній. У більшості європейських країн корупція кримінально каране діяння. Одним словом корупція - це перш за все антисоціальна явище, яке руйнує державу та суспільство з середини.

Чим же зумовлено виникнення корупції? Деякі дослідники дають на це питання лаконічну і досить просту відповідь. Одним з перших це зробив професор Роберт Клітгаард, творець знаменитої «формули корупції» $K = M + П - O$, де K - корупція, M - влада монополій, $П$ - довільність рішень, O – відповідальність [4]. Іншими словами, корупція визначається ступенем монопольної влади і права приймати довільні рішення, якими наділені державні чиновники, а також мірою їх відповідальності за свої дії (або скоріше її відсутністю) . На разі в науковому осередку точаться різні погляди щодо застосування методів по боротьбі з корупцією. Одні науковці стверджують, що для боротьби з корупцією слід створити такі умови, за яких потенційні корупціонери стримувалися б від вчинення діянь через те, що вони б отримали значно малий розмір

матеріальних благ від вчинення цього, ніж той розмір, що вони отримують від держави за виконання покладених на них завдань.

Від так, В. М. Гаращук пропонує боротися з корупцією шляхом усунення основних умов, що породжують корупцію. Він вважає, що основними умовами є:

– низький рівень життя державних службовців та осіб, котрі уповноважені на виконання функцій держави;

– низьку заробітну плату та довгострокові затримки в її одержанні;

– високі ціни на товари та послуги, що наближаються до світових, а нерідко й перевищують їх;

– бездумну конфіскаційну податкову політику держави, за якої виробнику легше «купити» чиновника та приховати з його допомогою прибутки, аніж платити податки тощо [5, с. 124].

Прихильником даної теорії є і О. Пасхавер. Він зазначає, що успішна боротьба з системною корупцією в Україні передбачає спочатку реалізацію фундаментальних економічних і політичних заходів цієї боротьби, а потім розгортання всього арсеналу антикорупційних технічних засобів. Зворотна послідовність є не лише малоефективною, а й соціально та політично небезпечною [6, с. 17].

Він також стверджує, що звуження функцій держави і всебічний контроль з боку суспільства є двома основоположними передумовами боротьби з корупцією. Третьою важливою умовою на думку автора є збільшення національного багатства, і як наслідок, достойний рівень життя для державних службовців. Таким чином, з трьох передумов дві з них можуть бути втілені у життя шляхом запровадження відповідних адміністративно-правових заходів боротьби з корупцією.

Як показує практика, найбільш ефективним способом боротьби з корупцією є викоренення передумов що її створюють. Основоположними з них є економічні, позбавитися яких швидко просто не можливо. Це дуже довгий процес що потребує серйозних економічних, політичних та інших реформ, а це потребує значного строку і затрат. Але, для боротьби з корупцією можливе застосування також і адміністративних(вольових) методів, що не потребують таких значних витрат. Всі ці дії неможливі без вдосконалення законодавчої бази.

Тож, на відміну від економічного методу, адміністративний повинен втілюватися в життя шляхом здійснення адміністративних (примусових) заходів, які часто мають обмежувальний та репресивний характер, при

цьому його реалізація не потребує значних витрат і часу, і фінансових ресурсів.

Але для подолання корупції зміцнення контрольних органів та створення інших антикорупційних інституцій недостатньо, потрібна також підтримка з боку державної влади, але не тільки, тому що корупція може бути процвітати і в органах влади і в суспільстві в цілому. З огляду на вищевикладене стає зрозумілим, що головним завданням публічної влади є впровадження відповідних нормативних актів які будуть відповідати нормам міжнародного законодавства, а разом з цим і посилити роль контролюючих органів. Рада Європи рекомендує запровадження Кодексів поведінки на державній службі. Невід'ємною складовою у боротьбі з корупцією є залучення незалежних ЗМІ які будуть інформувати громадськість та плекати нетерпимість до цього явища в суспільстві. Згідно з результатами опитування, 33,5% респондентів розцінюють об'єктивність інформації ЗМІ щодо корупції як високу, а 44% – як часткову («іноді інформація об'єктивна, а іноді – ні»). О. Костенко акцентує увагу на тому, що моральний аспект подолання корупції є найважливішим [7].

Громадянське суспільство має знання, необхідні для вирішення питання, і зацікавлене в цьому, бо саме воно насамперед потерпає від корупції. Саме у суспільства є можливість виявляти, контролювати й запобігати проявам корупції на низовому рівні.

В чинному законодавстві України, а саме Законі України «Про запобігання корупції» у статті 1 дається визначення поняттю корупція : «корупція - використання особою, зазначеною в частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній в частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей» [8].

Але, цілком доречним було б якщо законодавець зазначив, що таке протидія корупції, тому що це є основою реалізації діяльності держави і уповноважених органів що покликані протидіяти корупції, діяльності державних організацій, а також простих громадян.

Слушною думкою було б створити орган, на який би не мала вплив жодна з гілок влади, який був би підпорядкований лише громадськості. Звісно, швидко та повністю подолати корупцію не можливо, це утопія, проте потрібно задіяти всі наявні в суспільстві можливості та провести всі державні необхідні заходи щодо протидії їй. На мою думку для цього необхідно:

Вивчити корупцію як явище, тобто дослідити її причини, прояви та наслідки. З наукової точки зору розробити ефективні заходи щодо її запобігання та боротьби з нею;

Разом з іноземними колегами розробити та внести зміни до законодавчих актів України, спільно координувати діяльність та співпрацювати у сфері протидії цьому негативному явищу;

Підвищити заробітну плату держслужбовцям для того щоб вони утримувались від вчинення протиправних дій;

Контролювати дані що подають державні службовці у майновій декларації та проводити перевірки їх діяльності та особистого життя у співставленні з їхніми доходами;

Зробити щоб корупціонерам обов'язковою умовою було невідворотність покарання за вчинення корупційного діяння, або невідповідності його способу життя отриманим доходам;

Не провокувати своєю поведінкою державного службовця на неправомірну вигоду, тобто, відмовитися від отримання певної послуги яку державний службовець має надати в силу службових обов'язків, які на нього покладені.

Висновки. У висновку я б хотів узагальнити все те, що було досліджене в роботі. Корупція – складне соціально-політичне явище, яке властиве всім країнам світу. Заходи щодо протидії корупції вже давно відомі та застосовуються міжнародним товариством. Це насамперед відкритість влади, простота прийняття та зрозумілість державних рішень, дієві механізми контролю за діяльність державних органів з боку суспільства, свобода слова, гласність та незалежність засобів масової інформації. Враховуючи масштаби корупції слід зосередити увагу на причинах прояву корупції, а не на боротьбі з конкретними наслідками. Не можна не відмітити діяльність ЗМІ, які постійно борються з корупцією “словом”, постійно піддаючи себе небезпеці оприлюднюючи правдиву інформацію щодо службовців. Треба зазначити, що на даний момент вони мають величезний вплив на суспільство, формуючи у нього думку, формують думку про державні органи та державних службовців що очолюють ці органи.

При розгляді питань щодо корупції не потрібно вигадувати нічого нового, все вже давно знайдено. Не потрібно приймати нормативно-правові акти лише з тією метою, щоб показати населенню, що влада працює, потрібно діяти. Слід вдосконалювати систему боротьби з корупцією. Тільки якщо комплексно і системно вивчати це явище у всіх вимірах суспільного життя можна буде розробити дієву світову

програму протидії корупції, адже слід враховувати, що боротьба з корупцією має носити послідовний та системний характер і є однією з функцій держави та громадянського суспільства. Протидія корупції повинна бути спрямована на зменшення корумпованості суспільних відносин, затвердження верховенства права, сприяння розвитку демократичного суспільства та правової держави.

Використана література :

1. Яблоков Н. П. Криминалистика : учебник для вузов и юрид. факультетов / Н. П. Яблоков. – М. : ЛексЭст, 2003. – 376 с.
2. Багрий-Шахматов Л. В. Уголовно-правовые и криминологические проблемы коррупции, теневой экономики и борьбы с ними / Л. В. Багрий-Шахматов. – Одесса: Ластар, 2001. – 530 с.
3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності (укр/рос) Прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 року (стаття 8).
4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrbukva.net/page,7,102774-Osnovnye-napravleniya-bor-by-s-korruptsiei-y-v-tamozhennyh-organah.html>
5. Гаращук В. М. Стратегія і тактика боротьби з корупцією. Концепція боротьби з корупцією в Україні. Міністерство юстиції України. Підготовчі матеріали. Координатор-центр правової реформи і законопроектних робіт при Міністерстві юстиції України / В. М. Гаращук. – К., 1997. – 245 с.
6. Пасхавер О. Антикоруptionна спрямованість економічних та політичних реформ. Концепція боротьби з корупцією в Україні. Міністерство юстиції України. Підготовчі матеріали. Координатор-центр правової реформи і законопроектних робіт при Міністерстві юстиції України / О. Пасхавер. – К., 1997. – 245 с.
7. Костенко О. М. Корупція як проблема політичної криминології / О. М. Костенко // Правова держава : щорічник наук. пр. / НАН України. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2003. – Вип. 14. – С. 386 – 389.
8. Закон України «Про запобігання корупції» // [електронний ресурс] Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.